

שימור מלווה חפירה

עמי שחר

פתח דבר

מיקומה הגאוגרפי של ארץ ישראל במזרח התיכון הפך אותה לאחד המקומות החשובים לאורך אלפי שנות היסטוריה. חשיבות זו הביאה מתיישבים מעמים רבים לאורך התקופות להתיישב בארץ ישראל. כל התיישבות חדשה, הטביעה סימני תרבות משלה, השונה במאפייניה מהאחרות כמו: אופי אתני, חברתי וחומרי.

תרבויות אלו השאירו אחריהן שכבות של ממצא ארכאולוגי באתרים הרבים הידועים לנו כיום (קרוב ל-30,000 אתרים מוכרזים כחוק), ובהם הצטברו שכבות של שרידים זו מעל זו או לצידה.

בשל חשיבות זו מגלים חוקרים רבים ברחבי העולם עניין רב בחקר האתרים הארכאולוגיים של ארץ ישראל. מדי שנה מגיעות לארץ משלחות ארכאולוגיות מדעיות של מוסדות אקדמיים כדי לקדם את המחקר הארכאולוגי. מצד אחד אתרים אלו חשובים מהבחינה המדעית, אך מצד אחר הם משאב פיזי מתכלה, ועל כן קיים צורך לאזן בין צורכי השימור לבין הצורך בחשיפת האתרים לחקירתם. באפריל 1990 נוסדה רשות העתיקות, הפועלת על-פי חוק

רשות העתיקות וחוק העתיקות, ואשר רואה בשמירה על עתיקות הארץ משימה חשובה, ופועלת להשגת מטרה זו. מתוך מגמה זו נוסד מינהל שימור ברשות העתיקות, והוא הציב לו מטרה לקדם את שימור מורשת התרבות בישראל בראייה ממלכתית של מכלול ערכיה. מינהל השימור אחראי לקידום מערך פיקוח השימור, המפקח על תהליכי השימור באתרים השונים בארץ.

לפני מספר שנים, בהחלטת מנהל רשות העתיקות, קבעה רשות העתיקות את מדיניותה בנושא "שימור מלווה חפירה". לצד גיבוש מדיניות זו הוקם מערך הפיקוח במינהל השימור הנותן מענה למשלחות המדעיות, וכן אמון על יישום המדיניות, שנקבעה מתוך ראיית האינטרס המשותף של כל הגופים והמוסדות, לשמירה על אתרי העתיקות של ארץ ישראל ומניעת ההרס בסוף החפירות המדעיות.

חפירות מדעיות

את החפירות המדעיות מבצעים על פי רוב מוסדות חיצוניים מהארץ ומהעולם. החפירה מותנית בהקצאת משאבים

לטובת ביצוע שימור מלווה חפירה הכולל: הכנת תכנית שימור וביצוע פעולות שימור לפי היקף החפירה ואופי הממצא.

- < לצורך כך נבנה תהליך עבודה שמטרתו הן: קביעת תנאי השימור לחופר בהתאם לסוג האתר הנחפר ולאופיו.
- < הצגת מידע מעודכן על דרישות השימור.
- < מעקב אחר יישום תנאים שהוגדרו למשלחת החפירה.
- < חידוש רישיון חפירה על סמך יישום דרישות השימור.

יעדים לשימור מלווה חפירה

- < הגנה על השרידים הנחשפים "בין העונות" ובסיום החפירה באמצעות ביצוע פעולות שימור.
- < צמצום התופעה של אתרים ארכאולוגיים מוזנחים, שנותרים ללא טיפול לאורך שנים.
- < תכנון שימורי מקדים לפני תחילת החפירה.
- < הידוק הקשר בין עולם החופר למשמר.
- < חיזוק תודעת השימור בקרב החופר
- חפירה אינה רק לצורך מיצוי

צילומים | עמי שחר

פרטים מהאתרים: תל קדש, שבטה, תל רחוב

בעינה בעיית התקציב הדל המופנה לביצוע עבודות שימור רחבות יותר וצמצום ההרס מחפירות שבוצעו בעבר. יתרה מכך, החופש המדעי העומד לזכות ראשי המשלחות יוצר התנגשויות עם סוגיות שימור המחייבות איזון בין הצרכים השונים. עבודה משולבת של תחום חפירות וסקר, מרחבים ומינהל שימור, וגם נוכחות מתמדת במהלך העונות והטמעת חשיבות השימור בקרב ראשי המשלחות ישמשו כלי יעיל למימוש שימור מלווה חפירה ולמניעת בליה והרס של אתרי העתיקות בארץ.

חפירה, המתבצעות ע"י משמרים חיצוניים או משמרים של רשות העתיקות.

בעיות שימור אופייניות

- < חתכי חפירה
- < חפירה מתחת לבסיסי קירות
- < קירות מעורעים
- < אלמנטים עדינים

סיכום

משימת שימור מלווה חפירה היא נדבך חשוב בפעילות הסטטוטורית של מינהל השימור בהגנה על נכסי המורשת התרבותית. על אף התנופה בשנים האחרונות והעלאת התודעה הציבורית בקרב המשלחות נותרה

מדעי, אלא לשמירה ולהגנה על התרבות החומרית שנחשפה.

< קביעת מדיניות לשימור אתר בעונה הראשונה ובסיום החפירה בכללותה - כיסוי ואו פיתוח.

היקף החפירות המדעיות

מדי שנה מוגשות לרשות העתיקות יותר מ-70 בקשות לרישיון חפירה או ביצוע סקר באתרים ארכאולוגים בכל חלקי הארץ. חלק ניכר מבקשות רישיון חפירה הן בגנים הלאומיים. במהלך עונת החפירות מתקיימים ביקורים בלמעלה מ-90% מהאתרים הנחפרים. במהלך ביקור ניתנות הנחיות לשימור מלווה

